

4. De Belgische politie is een democratische politie

“LAWLESS ARE THEY THAT MAKE THEIR WILLS THEIR LAW”⁷³”

EEN ZEER UITGEBREID REGLEMENTAIR KADER BEPAALT HET DAGELIJKS POLITIEWERK ECHTER...

Naast internationale standaarden zoals onder meer de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens⁷⁴, het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten⁷⁵ en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens⁷⁶, vormen op nationaal vlak in België de Grondwet, het strafwetboek, het wetboek van strafvordering, de wet van 05.08.1992 op het politieambt⁷⁷, de wet van 07.12.1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst gestructureerd op twee niveaus⁷⁸ en de deontologische code belangrijke basisteksten waarin de overheden, de organisatie, de bevoegdheden en het handelingskader van de politie worden vastgelegd. Ook andere wetten regelen op rechtstreekse of onrechtstreekse wijze het dagelijks leven van de politieambtenaar in detail, zoals de tuchtwet⁷⁹, de antiracismewet, de voetbalwet, de vreemdelingenwet, of nog de wet van 30.07.2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens. Daarenboven bepalen een aantal omzendbrieven het “filosofische” kader voor het optreden van de politiediensten. In deze optiek kan worden verwezen naar bv. de tekst “de excellente politiezorg”⁸⁰ die het referentiekader vormt voor onder meer de uitoefening van de taken van elke medewerker van de politie; zijn of haar optreden dient immers te voldoen aan de principes van gemeenschapsgerichte politiezorg⁸¹, informatiegestuurde politiezorg⁸² en optimale bedrijfsvoering⁸³.

Het is onbegonnen werk om alle wetgeving die van toepassing is op politie of op politieambtenaren in dit visiedocument te vermelden, in elk geval is het duidelijk dat het regelgevend kader toeneemt, niet alleen voor de politie, maar in alle domeinen⁸⁴. Er is sprake

⁷³ Quote van William Shakespeare

⁷⁴ Zie <https://www.amnesty-international.be/uvrm-volledig>

⁷⁵ Zie

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1966121931&table_name=wet

⁷⁶ Zie https://www.echr.coe.int/documents/convention_nld.pdf

⁷⁷ Zie <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1992/08/05/1992000606/justel>

⁷⁸ Zie <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1998/12/07/1998021488/justel>

⁷⁹ Zie <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/wet/1999/05/13/1999000472/justel>

⁸⁰ Zie <https://www.politie.be/5998/nl/over-ons/geintegreerde-politie/excellente-politiezorg>

⁸¹ De gemeenschapsgerichte politiezorg is gebaseerd op vijf pijlers namelijk externe oriëntering, probleemoplossend werken, partnerschap, rekenschap afleggen en bekwame betrokkenheid

⁸² Via het concept van informatiegestuurde politiezorg wordt de politieorganisatie aangestuurd op strategisch, tactisch en operationeel vlak via informatie over onveiligheid, leefbaarheid, criminaliteit en over de politiewerking (ervaringen en vaardigheden).

⁸³ Optimale bedrijfsvoering gaat uit van de principes resultaatgerichtheid, transparantie, samenwerking, continu verbeteren, en leiderschap met lef.

⁸⁴ Als voorbeeld kan worden verwezen naar een Zwitserse studie waaruit blijkt dat sinds 1982 het aantal pagina's met internationale verdragen en overeenkomsten meer dan verdubbeld is, namelijk van 16.346 naar 37.216 pagina's in 2015. Wat het Zwitsers recht betreft evolueerde het aantal jaarlijks gepubliceerde pagina's van wetteksten van 11.309 pagina's in 1947 naar 32.138 pagina's in 2015. Interessant is de vaststelling dat de evolutie niet lineair is. In de eerste periode, van 1947 tot 1982, bedroeg de jaarlijkse groei 1,5%, terwijl deze in de tweede periode (1983-2007) steeg tot 1,9%. In de jaren 2008-2015 kende het Zwitserse recht een versnelde groei van 3,2% per jaar.

van een soort van “normatieve inflatie”, wat de uitvoering van de politietaken er niet gemakkelijker op maakt.

Naast een vereiste van een wettelijke basis voor haar optreden, zal een democratische politie ook optreden onder het gezag van bestuurlijke gerechtelijke overheden. Daarnaast zijn ook toezicht en controle op de politie van belang, maar verder in dit visiedocument wordt hierop dieper ingegaan. Hoewel dus enerzijds een strak keurslijf het bestaan en het optreden van de politie bepaalt, moet een democratische politie als organisatie en iedere politieambtenaar als individu elke dag opnieuw nadenken hoe de vertaalslag hiervan te maken naar de praktijk.

Democratisch politiewerk is dus een blijvend dynamisch gegeven of zoals Archibald MacLeish⁸⁵ het stelde: “Democracy is never a thing done. Democracy is always something that a nation must be doing”.

... HET TOEPASSEN VAN DE WET IS NOOIT IDENTIEK.

Een wettelijke basis moet goed en gedetailleerd zijn maar moet ook leiden tot een performant politieoptreden in de praktijk. Een bepaald politieoptreden kan weliswaar conform zijn met de wet, maar tegelijkertijd onrechtmatig omdat de wetgeving (of de toepassing ervan) strijdig is met beginselen als subsidiariteit, proportionaliteit en opportuniteit. Subsidiariteit betekent dat altijd eerst de minste vorm van geweld moet worden gebruikt, proportionaliteit dat er maar zoveel geweld als strikt noodzakelijk gebruikt mag worden. Het vuurwapen geldt daarbij als ultimum middel. Zo zal er t.o.v. een dief die weigert op bevel op de grond te gaan liggen om betrokkene te boeien geen vuurwapen mogen worden gebruikt. Ieder politieambtenaar ziet hiervan de logica in. In de dagelijkse praktijk worden politieambtenaren evenwel met situaties en dilemma’s geconfronteerd die niet altijd duidelijk zijn of in elk geval achteraf aanleiding geven tot discussie. Om te kunnen spreken van een correct optreden zullen individuele politieambtenaren en de politieverantwoordelijken telkens opnieuw dit optreden moeten aftoetsen aan de hiervoor vermelde basisprincipes. Daarbij kan wel al eens iets mislopen zoals de voorbeelden supra vermeld. De politie staat niet boven de wet en mede daarom is controle en toezicht op de politie noodzakelijk. Ook de nieuwe Belgische regering heeft dit begrepen, zo blijkt uit het verslag⁸⁶ van de formateurs De Croo en Magnette van 30.09.2020, document waarin wordt verwezen naar het belang van een integere politie⁸⁷. In de beleidsverklaring van Minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden gaat er eveneens veel aandacht uit naar integriteit binnen de politie. Zo wordt gesteld dat “*integriteit de kernwaarde blijft van professioneel politiewerk en dat er een nultolerantie zal gelden voor misbruik van het monopolie op het gebruik van dwang tegen burgers*”. Ook de screening van politieambtenaren tijdens de loopbaan staat op stapel⁸⁸. Het doel is om “*een open en ethische organisatiecultuur te ontwikkelen waarbij integriteitsthema’s openlijk bespreekbaar worden*”.

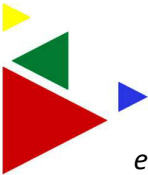
⁸⁵ Archibald MacLeish (Glencoe, 7 mei 1892 - Boston, 20 april 1982) was een Amerikaanse dichter en schrijver.

⁸⁶ Zie <https://www.demorgen.be/redactie/2020/verslagformateurs.pdf>

⁸⁷ Ibidem, pagina 63, “De bevolking moet ten alle tijden kunnen vertrouwen op het professionalisme, de objectiviteit en de integriteit van onze politie en hulpverleners. De nodige maatregelen worden genomen om inbreuken hierop te voorkomen. Integriteit blijft de basis voor professioneel politiewerk. Er is een zero tolerance voor het misbruiken van het geweldsmonopolie ten aanzien van burgers. In dat licht wordt het politiestatuut herzien teneinde een gegarandeerd vlottere afhandeling van tuchtzaken te realiseren.”

⁸⁸ Tot op heden is die enkel mogelijk in het kader van de aanwerving. De Algemene Inspectie was reeds vragende partij in 2019 voor een dergelijke screening tijdens de loopbaan, zie het visiedocument <https://www.aigpol.be/nl/nieuws/eens-integer-altijd-integer>

en waarbij in alle geledingen en op alle niveaus van de organisatie samengewerkt wordt aan een shift van passieve naar actieve verantwoordelijkheid op het vlak van integriteit. Hiertoe wordt intensief ingezet op de verdere uitbouw van *ethisch leiderschap*⁸⁹. De Minister wil ook de rol van de Algemene Inspectie versterken. Deze uitgangspunten leiden ons naadloos naar het volgende deel, namelijk (de noodzaak tot) controle en toezicht op de politiediensten.

⁸⁹ Beleidsverklaring van de Minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden, pagina 23, zie <https://www.anneliesverlinden.be/storage/ringleader/annelies-verlinden/beleidsverklaring.pdf>

